על ה' ועל משיחו

בראשית ברא[6], אין המקרא הזה אומר אלא דרשני[7] כמו שדרשוהו רבותינו[8]: כשביל התורה שנקראת ראשית דרכו (משלי ח כב), וכשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה (ירמי' ב ג).

ויש לשאול כי אלו ד' מלכויות שהעמיד השם יתברך בעולמו אין ספק שלא היו כך במקרה רק כי כך מחייב סדר עולמו שסדר השם יתברך ואם כן למה היה זה שיהיו ארבע מלכויות דוקא, והנה תמצא כי בשעה שברא השם יתברך את עולמו רמז הכתוב אלו ד' מלכויות, ר"ש ב"ל פתר קריא במלכיות[1], והארץ היתה תהו, זו מלכות בבל שנאמר (ירמיה, יד) ראיתי את הארץ והנה תהו, ובהו זו מלכות מדי שנאמר (אסתר, ו) ויבהילו להביא את המן, וחשך זו מלכות יון שהחשיכה עיניהן של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל, על פני תהום זו מלכות הרשעה שאין לה חקר כמו התהום, מה התהום הזה אין לו חקר אף הרשעים כן, ורוח אלהים מרחפת, זה רוחו של מלך המשיח, היאך מד"א (ישעיה, יא) ונחה עליו רוח ה', באיזו זכות ממשמשת ובאה, מרחפת על פני המים, בזכות התשובה שנמשלה כמים, שנאמר (איכה, ב) שפכי כמים לבך. (בראשית רבה ב, ה) והנה תמצא כי בשעה שהשם יתברך ברא את עולמו סדר אלו ד' מלכיות ואם כן יש לשאול על מה זה ולמה זה סדר השם יתברך בעולמו שיהיו ד' מלכיות וביאר (ובאור) זה כי ראוי שיהיו גרמזים אלו ד' מלכיות בראשית הבריאה כי אלו ד' מלכיות שהם מושלים בעולם לא היו רק בשביל כי אי אפשר שיהיה העולם שהוא העלול מן השם יתברך שיהיה העלול הזה בלא חסרון רק נמצא עמו חסרון והחסרון הזה הם ד' מלכיות לפי שהמלכיות האלו ממעטים כבוד השם יתברך בעולמו וכאשר נברא העולם מן השם יתברך היה ראוי שיהיה הכל תחת רשות השם יתברך כי השם יתברך ברא הכל ולכך הכל ראוי שיהיה נברא לכבודו אבל כאשר נמצא ממנו הבריאה אי אפשר שיהיה בלא חסרון ואין דבר זה מן השם יתברך כי אין ההעדר והחסרון מפעולת פועל כלל אבל החסרון הוא מצד חסרון העולם שהוא העלול ומזה ימשך החסרון שהיו המלכיות מושלים בעולם והם יוצאים מן כבוד השם יתברך ודבר זה ראוי שיהיה גרמז בתחלת הבריאה מאחר כי מצד עצם הבריאה היה ראוי שיהיה הכל תחת רשות השם יתברך וכמו שאמרו (יומא

ומצד החסרון הזה שהיה בבריאה עמדו ד' מלכיות אלו שלקחו המלכות מן ישראל אשר האומה הזאת נבראת לכבוד השם יתברך וכדכתיב (ישעיה מג, כא) עם־זו יצרתי לי תהלתי יספרו, ואלו ארבע מלכיות שנחלו המלכות מן ישראל הם מבטלים כבודו יתברך בעולם הזה התחתון כי אף ימצא בהם דבר מה שנותנים כבוד לשמו יתברך כמו שיתבאר הלא לא מעוקצם ולא מדובשם[2] השם יתברך חפץ כי עיקר כבודו מה שהוא יתברך אחד בעולמו ואין זולתו דבר זה ממעטים האומות ולא נבראו לזה רק ישראל שהם עם אחד כמו שרמז הכתוב (ישעיה מג, כא) עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו, כי מה שאמר עם זו במספרו י"ג והוא מספר אחד כי ישראל הם י"ג שבטים עם שבט לוי כי אפרים ומנשה שנים הם וכמו שהוא מלת אחד כן היו השבטים שבט לוי הוא שבט מיוחד ונבדל משאר השבטים והוא בפני עצמו כנגד הא' שבאחד שהיא א' והח' נגד בני האמהות שהיו ח' זולת לוי נרמז בח"ת של אחד ועוד ד' בני השפחות. ולפיכך אמר עם זו שהם כמספר א' תהלתי יספרו עוקר תהלתי שהוא יתברך אחד ואין זולתו ועל דבר זה נבראו בתחלת בריאתם כי האומה הזאת מעידה על השם שהוא אחד, כמו שאמרו במדרש (דברים רבה ב) כי ישראל מעידים על השם יתברך שהוא אחד אין כאן מקום זה לבאר[3], אבל ד' מלכיות מבטלים אחדותו בעולם כאשר לוקחים הממשלה מישראל שהם מעידים על אחדותו יתברך ולכך בסוף ד' מלכיות כאשר תחזור המלכות לישראל כתיב (עובדיה א, כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את־הר עשו והיתה לה' המלוכה. (זכריה יד, ט) והיה ה' למלך על כל־הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, וזה כמו שאמרנו כי המלכיות הם ארבעה ומספר זה הוא יוצא מהאחדות כי האמצעי שאין בו צד מיוחד הוא אחד כמו שידוע שאי אפשר שיהיה האמצעי שנים רק האמצעי הוא אחד בלבד והרוחות הם מחולקים שזה מתפשט למזרח וזהו הפכו מתפשט למערב וזה לדרום וזה לצפון, הרי תמצא כי ד' רוחות הם מחולקים והם הפך האחד וכמו שרמז הכתוב את ישראל בתחלת הבריאה כמ"ש הכתוב בראשית (ב"ר א, ה) בשביל ישראל נברא העולם והם העלול הראשון מן השם יתברך לכך ראוי שיהה גרמז בתחלת הבריאה וכן רמז הכתוב גם כן ד' מלכיות שהוא החסרון שנמצא בבריאה מצד חסרון העלול.

---

[1] כמשמעו שאין בלבו כוח לעמוד בקשרי המלחמה. ומאחר שיכנס אדם בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל ייחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא ייראו ולא יפחד ולא יחשב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה:

וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעו רעה ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא. שנ' כי עשה יעשה י"י לאדוני בית נאמן כי מלחמות י"י אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך מימיך והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את י"י אלהיך:

המלחמה

א

כשיש מלחמה גדולה בעולם מתעורר כח משיח. עת הזמיר הגיע, זמיר עריצים, הרשעים נכחדים מן העולם והעולם מתבסם, וקול התור נשמע בארצנו. היחידים הנספים בלא משפט, שבתוך המהפכה של שטף המלחמה, יש בה ממדת מיתת צדיקים המכפרת, עולים הם למעלה בשורש החיים ועצמות חייהם מביא ערך כללי לטובה ולברכה אל כלל בנין העולם בכל ערכיו ומובניו. ואח"כ כתום המלחמה מתחדש העולם ברוח חדש ורגלי משיח מתגלים ביותר, ולפי ערכה של גודל המלחמה בכמותה ואיכותה ככה תגדל הצפיה לרגלי משיח שבה. מלחמת עולם של עכשיו צפיה נוראה גדולה ועמוקה יש בה, מצורף לכל גלגולי הזמנים והוראת קץ המגולה של התישבות א"י. בדעה גדולה, בגבורה עצומה, ובהגיון עמוק וחודר, בתשוקת אמת וברעיון בהיר, צריכים לקבל את התוכן הנשא של אור ד' ומתגלה בפעולה נפלאה בעלילות המלחמות הללו ביחוד. „בעל מלחמות זורע צדקות, מצמיח ישועות, בורא רפואות, נורא תהלות, אדון הנפלאות, המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו".

א. מגמת מלחמות ישראל

מימי היותנו לעם נתונים אנו במאבקים קשים עם אומות־העולם.

עלינו להעמיק ולברר לעצמנו מהותם של מאבקים אלו כדי שלא ניפול ברוחנו, חלילה, וכדי שנתאזר אומץ, ממקורה של תורה, להילחם את מלחמת קיומה של אומתנו, לברכתנו ולברכת העולם כולו.

השלטון האלוקי בהיסטוריה ומגמתה, הולך ומתברר בממשות חיי האומה הישראלית. לא פיתקה יורדת מן השמים ומגלה לעולם את רעיון יחוד ד' ומוסרו, כי־אם עם המתהלך עלי אדמות, בכל יחוסי החיים הארציים והלאומיים שבכל עם ולשון, הוא המגלה במסכת חייו את דבר ד' בעולם, את רצונו ומידותיו. עם זה אינו עם פרטי כי־אם עם העומד במרכז ההיסטוריה האנושית כולה, כ'לב באומות'. במהותו הוא עם אוניברסלי ועל ידו מתגלה "כי לד' המלוכה ומשל בגוים". שלטון אלוקי זה אינו שלטון משפיל ומדכא הבא להרוס ולהשחית את גויי הארץ, חלילה, אלא שלטון רוחני טבעי הבא לרומם את התרבות האנושית ולקרבה אל מקורה. התבטלות העמים כולם כלפי האורה האלוקית הגנוזה בישראל, היא התבטלות טבעית מבורכת, כהתבטלות ענפי העץ לשורשיו, וכהתבטלות איברי הגוף ללב, למרכז החיים, ממנו יונקים הם את כוחם. אנו, כנשמת העולם, אשר בה גנוזים המוסר והאמונה, הרעיון החברתי ושאיפת תיקון העולם במובנו היותר אידיאלי, איננו כופים ומכריחים את העמים לדבר זר וחיצוני להם, אלא אדרבה, משחררים אותם מכל מה שסותר את מהות חייהם ומעלים אותם לחירות עליונה של חיי הטוב האלוקי.

כנגד תפקידנו ההיסטורי הזה ולפי גודל חשיבותו והכרחיותו קמים מולנו, בכל הדורות, מפריעים החפצים לעכב את הופעתנו — הופעת האור האלוקי — על בימת ההיסטוריה.

הופעת אור ד' בעולם מתוך התגברות על המעכבים אותו, אינה אירוע חד־פעמי אלא מהלך היסטורי ארוך שנמשך מיציאת מצרים ועד לגאולה האחרונה, וכדברי הרב: "הגאולה נמשכת היא והולכת. גאולת מצרים וגאולת־העתיד השלמה היא פעולה אחת שאינה פוסקת, פעולת היד החזקה והזרוע הנטויה, אשר החלה במצרים והיא פועלת את פעולותיה בכל המסבות. משה ואליהו גואלים הם לגאולה אחת, המתחיל והגומר, הפותח והחותם הם יחד ממלאים את החטיבה".

המאבק בינינו לבין אומות־העולם הוא מאבק בין הטוב והרע בעולם, בירור שלטון יד ד' בעולם.

קמים אנו לתחיה ובמקום בו נעשית גאולתנו — שם מתרכזת הטומאה בשיאה, לעכב ולהפריע את פריצת האור, את המהפך התרבותי לאנושות כולה. תקומתנו איננה תקומת עם פרטי הקם לשפר את מצבו, כי אם עניין אלוקי, מרכזי, כלל־עולמי. בעלותנו על בימת ההיסטוריה מתבררת משמעותה של ההיסטוריה, מתברר כיוון העולם, ערך המציאות כולה. מביאים אנו, בגאולתנו, רנסנס לתרבות העולמית, רעיון אמוני ומוסרי חדש, מאיר ומתוקן, אשר יחדש את פני ההיסטוריה ותרבותה ויתקן את הנפש הלאומית של אומות־העולם, הכמהות ומצפות לרעיון חברתי מחיה ומעודד. כאן, בתקומתנו, מתחולל הבירור היותר מהותי של קידוש השם בעולם, — ודוקא משום כך מתעוררת לעומתנו כל הטומאה העולמית, החשה בהרגשה אינטואיטיבית שהיא עומדת בפני כליון וחורבן, בפני פשיטת רגל גמורה. חוגרת היא את שארית כוחה להילחם מלחמת קיום נואשה על הישרדותה, לפני העברתה מלהיות שולטת בכיפת התרבות העולמית. כמו בכל מצב של החלפת צורה, בכל מקום שחיים מופיעים שם, כן גם כאן מתאמצת המדרגה הקודמת לעמוד על נפשה, — והמלחמה נוראה, והמאבק ללא פשרות.

מבחינה זו, מלחמותינו אינן כשאר מלחמות שבעולם.

בעוד המלחמות השונות נובעות מ"מדות רעות, חליים וקצפונות", אשר "נצברו במעמקי נשמותיהם" של העמים "והם יוצאים מחרצובותיהם על־ידי המלחמות רבות־הדמים וגדולות־האכזריות", — הרי לא אלו הם מניעי המלחמה ומגמתה בישראל.

מלחמה אחת, ארוכה וקשה, מנהלים אנו כנגד המלחמה עצמה, כנגד הטומאה והרשעות המשפילות את האנושות לאחוז בחרב ולשפוך דמים. מלחמותינו באות לטהר את העולם ולשחרר אותו מהכרח המלחמה המלווה אותו בכל שנות ההיסטוריה האנושית שלו.

"אם ראית מלכויות" — של אומות־העולם — "מתגרות אלו באלו" — מה שגורם להתבררות הכוחות השונים, לסתירת בניינים שבעוולה יסודם והקמת אחרים מתוקנים יותר תחתם, — "צפה לרגלו של משיח". בצפייתך, באמונתך, תדע ותבין שכל אלו המלחמות הן מסיבותיו של מסבב הסיבות, להכשיר את העולם לתיקונו ולגאולתו.

אולם מלחמות ישראל הן פעמי ורגלי אורו של משיח עצמו, הצועד בהן אל תקומתו המופיעה בקוממיותם של ישראל. מלחמות אלה הן הן שלבי גאולה, — "ורדפתם את אויביכם... והייתי לכם לאלוקים ואתם תהיו לי לעם... ואשבר מטות עולכם ואולך אתכם קוממיות".

וכן דברי רבינו:

"כל מלחמה היא שלב בגאולת ישראל. הגאולה מופיעה במדרגות, מלחמה אחרי מלחמה. כל המלחמות שעברו עלינו הן שלבים בגאולת ישראל, בין שהיו לפני קום המדינה בין שהיו אחרי, בין שהיו לפני כיבוש ירושלים בין שהיו אחרי כיבוש ירושלים. מלחמת יום־הכיפורים היתה מדרגה נוספת מיוחדת, אמנם נוראה ומזעזעת מאוד. ככל שדבר יותר גדול הוא יותר מסובך, יותר משובש ויותר קשה, וצומח ממנו קידוש השם יותר גדול. אנחנו באמצע, רק באמצע, אנחנו עדיין בתוך האתחלתא דגאולה. אנו עוברים שלבים גדולים ועצומים, ויש לזכור שגאולת ישראל מופיעה קמעא קמעא. מי ש'לא ינום ולא ישן' מסדר את המלאכה. הוא אינו עצלן, חס ושלום, אלא מצמיח קרן ישועה, ומביא לידי הופעת מדרגה נוספת בגאולה פעם אחר פעם. נתרגל להסתכל על הדברים מתוך אמונה ובטחון שלם בגואל ישראל וסדורי גאולת ישראל".